

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

باسمه تعالی

مدیریت تحصیلات تکمیلی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه جغرافیا

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

بررسی تأثیر ماندگاری شاغلین اداری بر توسعه اجتماعی - اقتصادی روستاهای بخش شیب آب
زابل

استاد راهنما:

دکتر محمودرضا میرلطفی

اساتید مشاور:

دکتر غریب فاضل نیا

دکتر مرتضی توکلی

تهیه و تدوین:

محمودعلی خسروی

بهمن ماه ۱۳۹۱

تقدیم به

پدر و مادرم، به استواری کوه و زلالی چشم

و

همسر، برادر و خواهرانم، به طراوت شبنم و صمیمیت باران

و آنان که اندیشیدن را به من آموختند

پاس و ستایش مرخدای راجل و جلاله

که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تلبان است و انوار حکمت او در دل شب تار، در افشان. درهای علم را بر ما گشود، عمر و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف، خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

تقدیر و تشکر

پاس ویژه خود را تقدیم می‌کنم به خانواده ارجمندم به ویژه پدر و مادر مهربانم و همسر، برادر و خواهرانم و دوستان عزیزم، به پاس تعبیر عظیم و انسانی‌شان از کلمه ایشا و از خودگذشتگی‌شان، به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان، که در این سردترین روزگار، بهترین پشتیبانم بوده‌اند، آنان که وجودم برایشان همیشه رنج بود و وجودشان برایم همه مهر، توانشان رفت تا به توانایی بر رسم و مویشان سپید گشت تا رویم سپید بماند. آنان که راستی قائم در سلگتی قامت‌شان تجلی یافت، در مسیری که برگزیدم هم سفرانی را هم برم بودند که حضورشان هم چون سازگانی پر نور فرزند را هم. از این رو بر خود واجب می‌دانم مراتب بی‌پایان پاس و تقدیرم را نشان کنم. بیش از همه استاد راهنمایم جناب آقای دکتر محمود رضا میر لطفی که هدایت و راهنمایی‌هایشان چراغی شد فرارویم که تا پایان راه، روشنگر خطایم خواهد بود و اگر رهنمودها و هدایت ایشان نبود بی‌شک طی این مسیر بس مشکل می‌کردید. صبر، سعه صدر و نیک اندیشی ایشان درس‌هایی است که هرگز از یاد نخواهم برد. و تقدیر و تشکر از اساتید مشاورم جناب آقایان دکتر غریب فاضل نیا و دکتر مرتضی توکلی، که ساگرودی در مکتب ایشان افتخاری است که به آن می‌بالم، از دکتر حمید حیدری مگر که زحمت بازخوانی و داوری این پایان‌نامه را داشتند نهایت تشکر و قدردانی را دارم. از نماینده تحصیلات تکمیلی، دکتر غلامعلی خمر که زحمت برگزاری جلسه دفاع از پایان‌نامه را داشتند بحال تشکر را دارم. از دکتر صادق اصغری نصیبانی و دکتر اکبر کیانی، که افتخار ساگرودی این عزیزان را داشته‌ام به خاطر همکاری‌های بی‌دریغ‌شان سپاسگزارم. و تقدیر و تشکر از دوستان گرامی، آقای میثم بندانی و آقای مهدی نادریان به خاطر زحمات‌هایی که در طی این طریق برایم متحمل شدند.

چکیده

اهمیت توسعه روستایی و نقش حیاتی آن در پیشرفت کشورهای در حال توسعه بر کسی پوشیده نیست. بدون شک تحقق این مهم بیش از هر چیز در گرو توسعه منابع انسانی از طریق مشارکت اجتماعی - اقتصادی امکان پذیر خواهد بود. به نظر می رسد هویت دادن به افراد شاغل اداری، استقلال بخشیدن به آنان و فراهم کردن زمینه مشارکت فعال آنها در امور مختلف، عامل مهمی در انگیزش بیشتر این سرمایه های انسانی در توسعه روستاها است. شواهد موجود نیز نشان می دهد که افراد شاغل اداری ماندگار در روستاها، به عنوان نخبگان جامعه روستایی، طی دهه های گذشته در عرصه های اجتماعی - اقتصادی، نسبت به سایر اقشار جامعه روستایی، فعالیت های چشمگیرتری داشته اند، که اغلب از دید برنامه ریزان و پژوهشگران روستایی دور مانده است. بر این اساس یک سؤال اساسی قابل طرح است و آن این که اساساً ماندگاری شاغلین اداری در روستاها چه تأثیری بر توسعه اجتماعی - اقتصادی روستاها خواهد داشت؟ با این دیدگاه، پژوهش حاضر به بررسی تأثیر ماندگاری شاغلین اداری روستایی بر توسعه اجتماعی - اقتصادی روستاها با روش توصیفی - تحلیلی در بخش شیب آب زابل می پردازد. جمع آوری داده ها از طریق مطالعات کتابخانه ای و تکمیل پرسش نامه از شاغلین اداری ماندگار و غیرماندگار در سه طبقه از روستاهای (انتخاب طبقات بر اساس درصد ماندگاری شاغلین اداری در روستا) جامعه نمونه انجام شده است. برای آزمون فرضیات از آزمون مان - ویتنی و کروسکال - والیس استفاده شد. نتایج تحقیق نشان می دهد، ماندگاری شاغلین اداری بر توسعه اجتماعی و اقتصادی روستاها مؤثر است، بنابراین فرضیات پژوهش تأیید می شود و در ادامه پیشنهادهای آرایه شده است.

واژگان کلیدی: شاغلین اداری، ماندگاری، توسعه اجتماعی - اقتصادی، روستاهای شیب آب زابل

فصل اول: مقدمه و کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه ۲

۱-۲- طرح و بیان مسئله تحقیق ۴

۱-۳- سؤالات تحقیق ۶

۱-۴- فرضیات تحقیق ۶

۱-۵- اهداف تحقیق ۶

۱-۵-۱- هدف کلان ۶

۱-۵-۲- اهداف خرد ۶

۱-۶- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق ۶

۱-۷- پیشینه تحقیق ۷

۱-۷-۱- مطالعات صورت گرفته در ایران ۷

۱-۷-۲- مطالعات صورت گرفته در جهان ۸

۱-۸- محدوده موضوعی، زمانی و مکانی تحقیق ۱۰

فصل دوم: مبانی نظری تحقیق

پیش درآمد ۱۲

۲-۱- تعاریف و مفاهیم ۱۲

۲-۱-۱- مفهوم روستا ۱۲

۲-۱-۲- مفهوم توسعه ۱۳

۲-۱-۳- مفهوم توسعه روستایی ۱۵

۲-۱-۴- توسعه اجتماعی ۱۶

۲-۱-۵- توسعه اقتصادی ۱۶

۱۷.....	۶-۱-۲- توسعه انسانی.....
۱۸.....	۷-۱-۲- مفهوم ماندگاری.....
۱۸.....	۸-۱-۲- اهمیت توسعه روستایی.....
۲۰.....	۹-۱-۲- اهداف توسعه روستایی.....
۲۰.....	۱-۹-۲- اهداف اقتصادی.....
۲۰.....	۲-۱-۹-۲- اهداف اجتماعی.....
۲۱.....	۳-۱-۹-۲- اهداف طبیعی.....
۲۱.....	۴-۱-۹-۲- اهداف سیاسی.....
۲۱.....	۱۰-۱-۲- تفاوت رشد و توسعه.....
۲۲.....	۱۱-۱-۲- تفاوت رشد اقتصادی و توسعه اقتصادی.....
۲۳.....	۲-۲- دیدگاه‌ها و نظریه‌ها.....
۲۴.....	۱-۲-۲- توسعه درون‌زا.....
۲۴.....	۲-۲-۲- نیل اسملسر.....
۲۴.....	۳-۲-۲- نظریه کلی و ولخارت.....
۲۵.....	۴-۲-۲- نظریه دگرگونی فرهنگی اینگلههارت.....
۲۵.....	۱-۲-۲-۴- فرضیه کمیابی.....
۲۵.....	۲-۲-۲-۴- فرضیه اجتماعی شدن.....
۲۶.....	۵-۲-۲- نظریه جذب و دفع اورت-سی-لی.....
۲۶.....	۶-۲-۲- راهبرد توسعه انسانی.....
۲۷.....	۷-۲-۲- نظریه پخش جغرافیایی.....
۲۸.....	۸-۲-۲- اثر مجاورت همسایگی.....
۲۸.....	۹-۲-۲- نظریه الگوی نقش.....
۲۹.....	۱۰-۲-۲- نقش نیروی انسانی در توسعه روستایی.....
۳۰.....	جمع‌بندی.....

فصل سوم: مواد و روش‌ها

پیش‌درآمد ۳۲

۳-۱- مواد ۳۲

۳-۱-۱- ویژگی‌های جغرافیای طبیعی ۳۲

۳-۱-۱-۱- موقعیت، حدود و وسعت منطقه مورد مطالعه ۳۲

۳-۱-۱-۲- توپوگرافی و ژئومورفولوژی ۳۴

۳-۱-۱-۳- اقلیم ۳۵

۳-۱-۱-۳-۱- درجه حرارت و بارندگی ۳۶

۳-۱-۱-۳-۲- رطوبت (نم نسبی) ۳۷

۳-۱-۱-۳-۳- باد و اثرات آن ۳۸

۳-۱-۱-۴- منابع آب ۴۱

۳-۱-۱-۴-۱- آب‌های سطح‌الارضی ۴۱

۳-۱-۱-۴-۲- آب‌های تحت‌الارضی ۴۲

۳-۱-۱-۴-۳- نحوه تقسیم و توزیع آب ۴۲

۳-۱-۲- ویژگی‌های جغرافیای انسانی ۴۵

۳-۱-۲-۱- جمعیت و ویژگی‌های آن ۴۵

۳-۱-۲-۱-۱- وسعت و تراکم جمعیتی دهستان‌های بخش شیب‌آب ۴۵

۳-۱-۲-۱-۲- ویژگی‌های جنسی جمعیت ۴۶

۳-۱-۲-۱-۳- گروه‌های سنی جمعیت ۴۷

۳-۱-۲-۱-۴- وضعیت سواد ۴۸

۳-۱-۲-۲- آثار تاریخی منطقه ۴۹

۳-۱-۲-۳- ویژگی‌های اقتصادی ۵۰

۳-۱-۲-۳-۱- کشاورزی ۵۰

۳-۱-۲-۳-۲- ماهیگیری ۵۳

۵۳.....	کارگاه‌های غیرخانگی..... ۳-۱-۲-۳-۲
۵۳.....	وضعیت خدمات بهداشتی و درمانی..... ۳-۳-۴
۵۴.....	شبکه ارتباطی و دسترسی‌ها..... ۳-۳-۵
۵۶.....	روش‌ها..... ۳-۲
۵۶.....	روش تحقیق..... ۳-۲-۱
۵۷.....	جامعه آماری و روش تعیین حجم نمونه..... ۳-۲-۲
۵۸.....	سؤالات تحقیق..... ۳-۲-۳
۵۸.....	فرضیات تحقیق..... ۳-۲-۴
۵۹.....	متغیرهای تحقیق..... ۳-۲-۵
۶۰.....	تعاریف عملیاتی متغیرها..... ۳-۲-۶
۶۲.....	روش و ابزار گردآوری داده‌ها..... ۳-۲-۷
۶۳.....	روش تجزیه و تحلیل داده‌ها..... ۳-۲-۸
۶۳.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....

فصل چهارم: یافته‌های تحقیق

۶۶.....	پیش‌درآمد.....
۶۶.....	یافته‌های توصیفی..... ۴-۱
۶۶.....	پراکندگی روستاهای جامعه نمونه در دهستان‌ها و روش طبقه‌بندی روستاها..... ۴-۱-۱
۶۷.....	وضعیت امکانات و تأسیسات زیربنایی روستاهای جامعه نمونه..... ۴-۱-۲
۶۹.....	وضعیت پراکندگی شاغلین اداری در روستاهای جامعه نمونه..... ۴-۱-۳
۷۲.....	ویژگی‌های سن، شغل، سطح سواد و جنس شاغلین اداری..... ۴-۱-۴
۷۴.....	پراکندگی محل تولد و مدت اقامت شاغلین اداری..... ۴-۱-۵
۷۶.....	یافته‌های استنباطی تحقیق..... ۴-۲

۴-۳- آزمون فرضیات ۸۵

۴-۳-۱- آزمون فرضیه اول ۸۵

۴-۳-۲- آزمون فرضیه دوم ۸۷

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات تحقیق

۵-۱- جمع‌بندی ۹۰

۵-۲- نتیجه‌گیری ۹۱

۵-۳- پیشنهادات ۹۴

منابع تحقیق

منابع ۹۸

- جدول ۳-۱: مساحت دهستان‌های بخش شیب‌آب ۳۴
- جدول ۳-۲: میانگین بلند مدت دمای هوای شهرستان زابل ۱۳۷۶-۱۳۸۶ ۳۶
- جدول ۳-۳: حداکثر، حداقل و میانگین سالانه رطوبت نسبی شهرستان زابل ۱۳۷۶-۱۳۸۶ ۳۸
- جدول ۳-۴: مشخصات و مساحت زیرکشت کانال‌های آبرسانی در شیب‌آب ۴۱
- جدول ۳-۵: وسعت، جمعیت و تراکم جمعیتی دهستان‌های شیب‌آب در سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۸۵-۱۳۹۰ ۴۶
- جدول ۳-۶: گروه‌های جنسی جمعیت در بخش شیب‌آب در سال ۱۳۸۵ ۴۷
- جدول ۳-۷: درصد گروه‌های سنی بخش شیب‌آب در سال ۱۳۸۵ ۴۸
- جدول ۳-۸: تعداد افراد باسواد و بی‌سواد بر حسب جنس در بخش شیب‌آب در سال ۱۳۸۵ ۴۹
- جدول ۳-۹: آمار سطح زیر کشت محصولات زراعی بخش شیب‌آب زابل در سال ۱۳۹۰ ۵۱
- جدول ۳-۱۰: آمار میزان تولید محصولات زراعی بخش شیب‌آب زابل در سال ۱۳۹۰ ۵۲
- جدول ۳-۱۱: آمار محصولات باغی بخش شیب‌آب زابل در سال ۱۳۸۹ ۵۲
- جدول ۳-۱۲: تعداد و موقعیت کارگاه‌های غیرخانگی در بخش شیب‌آب در سال ۱۳۹۰ ۵۳
- جدول ۴-۱۳: وضعیت امکانات بهداشتی و درمانی بخش شیب‌آب در سال ۱۳۹۰ ۵۴
- جدول ۳-۱۴: طول محور راه‌های آسفالت‌ه روستایی بخش شیب‌آب در سال ۱۳۹۰ ۵۵
- جدول ۳-۱۵: طبقه‌بندی روستاهای جامعه نمونه ۵۸
- جدول ۳-۱۶: شاخص‌های مؤلفه اجتماعی و اقتصادی تحقیق ۵۹
- جدول ۴-۱: طبقه‌بندی روستاهای جامعه نمونه براساس درصد ماندگاری شاغلین اداری ۶۶
- جدول ۴-۲: جمعیت، امکانات و تأسیسات زیربنایی روستاهای جامعه نمونه ۶۸
- جدول ۴-۳: پراکندگی پاسخ‌گویان در دهستان‌های مورد مطالعه ۶۹
- جدول ۴-۴: پراکندگی پاسخ‌گویان در روستاهای جامعه نمونه ۷۰

- جدول ۴-۵: جمعیت، تعداد شاغلین اداری و طبقه روستاهای جامعه نمونه ۷۱
- جدول ۴-۶: مؤلفه سنی پاسخ‌گویان ۷۲
- جدول ۴-۷: مؤلفه شغل پاسخ‌گویان ۷۳
- جدول ۴-۸: سطح سواد پاسخ‌گویان ۷۳
- جدول ۴-۹: مؤلفه جنسی پاسخ‌گویان ۷۴
- جدول ۴-۱۰: پراکندگی محل تولد پاسخ‌گویان ۷۵
- جدول ۴-۱۱: وضعیت مدت اقامت پاسخ‌گویان در روستا ۷۵
- جدول ۴-۱۲: بعد اجتماعی از نظر شاغلین اداری ماندگار در روستاها ۷۶
- جدول ۴-۱۳: بعد اجتماعی از نظر شاغلین اداری غیرماندگار در روستاها ۷۷
- جدول ۴-۱۴: مقایسه مؤلفه‌های بعد اجتماعی برای شاغلین اداری در روستاهای جامعه نمونه ۷۸
- جدول ۴-۱۵: بعد اجتماعی در روستاهای جامعه نمونه ۷۹
- جدول ۴-۱۶: بعد اقتصادی از نظر شاغلین اداری ماندگار در روستاها ۸۱
- جدول ۴-۱۷: بعد اقتصادی از نظر شاغلین اداری غیرماندگار در روستاها ۸۲
- جدول ۴-۱۸: مقایسه مؤلفه‌های بعد اقتصادی از نظر شاغلین اداری در روستاهای جامعه نمونه ۸۳
- جدول ۴-۱۹: بعد اقتصادی در روستاهای جامعه نمونه ۸۵
- جدول ۴-۲۰: نتایج آزمون مان - ویتنی بعد اجتماعی از نظر پاسخ‌گویان ۸۶
- جدول ۴-۲۱: بعد اجتماعی در طبقات روستاها از نظر پاسخ‌گویان ۸۶
- جدول ۴-۲۲: نتایج آزمون کروسکال - والیس بعد اجتماعی از نظر پاسخ‌گویان ۸۷
- جدول ۴-۲۳: نتایج آزمون مان - ویتنی بعد اقتصادی از نظر پاسخ‌گویان ۸۷
- جدول ۴-۲۴: بعد اقتصادی در طبقات روستاها از نظر پاسخ‌گویان ۸۸

جدول ۲۵-۴: نتایج آزمون کروسکال - والیس بعد اقتصادی از نظر پاسخ‌گویان ۸۸

- شکل ۱-۱: مدل دوران افول روستا..... ۴
- شکل ۱-۳: محدوده مورد مطالعه ۳۳
- شکل ۲-۳: موقعیت و زوایای تابش خورشید در عرض جغرافیایی ۳۱ درجه شمالی ۳۵
- شکل ۳-۳: دمای هوای ماهانه شهرستان زابل طی دوره آماری ۱۳۷۶-۱۳۸۶ ۳۶
- شکل ۴-۳: میزان بارندگی ماهانه شهرستان زابل طی دوره آماری ۱۳۷۶-۱۳۸۶ ۳۷
- شکل ۵-۳: میانگین رطوبت نسبی ماهانه شهرستان زابل طی دوره آماری ۱۳۷۶-۱۳۸۶ ۳۸
- شکل ۶-۳: نمودار جهت و سرعت باد در زابل ۳۹
- شکل ۷-۳: شبکه آبیاری در دشت سیستان ۴۴
- شکل ۸-۳: فرایند انجام تحقیق ۵۷
- شکل ۹-۳: مدل مفهومی پژوهش ۶۰
- شکل ۱-۴: پراکندگی شاغلین اداری ماندگار در روستاهای جامعه نمونه ۶۷

فصل اول

مقدمه و کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

اهمیت توسعه روستایی و نقش حیاتی آن در پیشرفت کشورهای در حال توسعه بر کسی پوشیده نیست. به اعتقاد کارشناسان و دست‌اندرکاران امر پژوهش، تحقق این مهم بیش از هر چیز در گرو توسعه منابع انسانی از طریق مشارکت اجتماعی- اقتصادی امکان‌پذیر خواهد بود. آینده‌ی توسعه روستایی، متکی بر ظرفیت‌های جوامع محلی با اداره و کنترل دقیق مکان و بهره‌وری از منابع موجود می‌باشد. لذا مجموعه توسعه روستایی، باید به وسیله استراتژی‌های کارآمد، قدرت محلی، ابتکار در سازندگی و سیاست‌گذاری حساب شده همراه باشد، تا توسعه محلی، بروز ابتکارها، جمع‌گرایی و مشارکت را در دستور کار خود قرار دهد و قادر به بررسی مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی فضاها روستایی باشد (مطیعی- لنگرودی، ۱۳۸۲: ۲۲۹-۲۳۰). توسعه، حاصل رشد هماهنگ مثلث توسعه (دانش، روش و ابزار) است. چندان که سرمایه‌های مادی: ضلع ابزار، سرمایه‌های فکری: ضلع دانش و سرمایه‌های سازمانی و نهادی: ضلع روش را بسط می‌دهند (بیابانی و هادیانفر، ۱۳۸۷: ۵۴).

امروزه اهمیت نیروی انسانی ممتاز به عنوان یکی از سرمایه‌های

تأثیرگذار بر کارکرد جامعه، غیرقابل انکار است. زیرا با قرارگیری در خلاءهای انسانی جامعه می‌تواند نقش- های متفاوتی را که یک جامعه در حال توسعه از نیروی انسانی خود می‌طلبد، ایفا کند (همان: ۵۴). با توجه به این قضاوت که مرز تمایز بین کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه فعلی، رویکرد تربیت نیروی انسانی متفکر (صالحی، ۱۳۷۵: ۲۸) و مدیریت صحیح منابع انسانی (حسنی، ۱۳۸۱: ۲۶) در کشورهای توسعه یافته می‌باشد، بنابراین تردیدی نیست که کشورهای در حال توسعه فعلی اگر بخواهند از فاصله خود با کشورهای توسعه‌یافته بکاهند و در میان‌مدت در وضعیت رقابت با آنها قرار بگیرند، باید به طور جدی به برنامه‌ریزی برای توسعه منابع انسانی خود بپردازند و سرمایه‌گذاری‌های فکری و مادی خود را در این حوزه متمرکز نمایند (شریعت‌زاده و چیدری، ۱۳۸۳: ۶۶). سرمایه‌گذاری در توسعه منابع انسانی تا چند برابر سرمایه‌ی

تخصیص یافته‌ی اولیه، بازده و سودآوری به همراه خواهد داشت (همان: ۶۵). توانمندی جوامع در گرو دارا بودن سرمایه‌ی دانشی و به‌کارگیری مجموعه ظرفیت‌های ذهنی خلاق است که به طور مؤثری توسعه و پیشرفت را ممکن می‌سازد (ترکان و شهبازی، ۱۳۸۹: ۲۴۶). شواهد موجود نشان می‌دهد که افراد شاغل اداری ماندگار در روستاها، به عنوان نخبگان جامعه‌ی روستایی، طی دهه‌های گذشته در عرصه‌های اجتماعی-اقتصادی، نسبت به سایر اقشار جامعه روستایی، فعالیت‌های چشمگیرتری داشته‌اند. این افراد در سازمان‌های غیررسمی، یاری‌گر اقتصاد و فعالیت‌های اجتماعی-فرهنگی، سیاسی و مذهبی روستاها هستند که اغلب از دید برنامه‌ریزان و پژوهش‌گران روستایی دور مانده است. هویت دادن به افراد شاغل اداری، استقلال بخشیدن به آنان و فراهم کردن زمینه مشارکت فعال آن‌ها در امور مختلف، عامل مهمی در انگیزش بیشتر این سرمایه‌های انسانی در توسعه روستاها است. با این نگرش، تحقیق حاضر، با بررسی تأثیر ماندگاری شاغلین اداری بر توسعه اجتماعی-اقتصادی روستاهای بخش شیب‌آب شهرستان زابل، در پنج فصل به شرح ذیل نگارش شده است:

فصل اول، کلیات تحقیق در قالب مقدمه، تعریف مسئله تحقیق، سؤالات، فرضیات و اهداف تحقیق، اهمیت و ضرورت انجام تحقیق، سابقه تحقیق و محدوده موضوعی، زمانی و مکانی تحقیق مطرح شده است.

فصل دوم ابتدا به تعاریف و مفاهیم و در پایان به دیدگاه‌ها و نظریات مرتبط با بحث و عوامل مؤثر بر توسعه اجتماعی و اقتصادی روستاها پرداخته شده است.

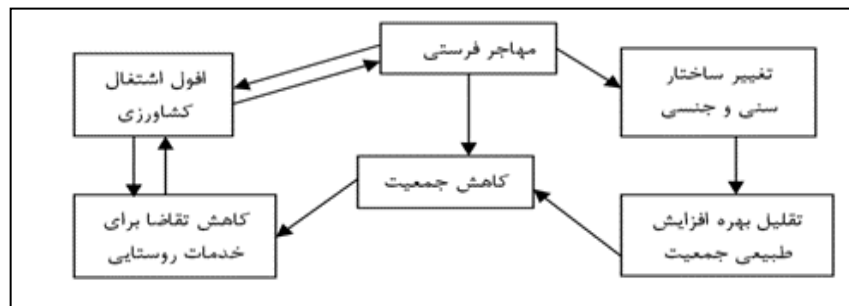
فصل سوم در بخش اول، ویژگی‌های جغرافیای طبیعی و انسانی محدوده مورد مطالعه و بخش دوم این فصل، مواد و روش‌ها را در بر می‌گیرد.

فصل چهارم، شامل یافته‌های تحقیق است، که در ابتدا به توصیف و تحلیل داده‌ها اقدام و سپس به آزمون فرضیات آورده شده است.

فصل پنجم، شامل جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادات می‌باشد. در ادامه، فهرست منابع فارسی و لاتین بیان شده است.

۱-۲- طرح و بیان مسئله تحقیق

در روستاهای بخش شیب‌آب زابل به علت شرایط خاص طبیعی و انسانی (کاهش میزان آب رودخانه‌ی هیرمند، طوفان‌های شن و ماسه، دوری از مراکز جمعیتی ایران، کاهش اشتغال و سطح درآمد روستاییان) مهاجرت از گذشته مرسوم بوده است (ضیاءتوانا و همکاران، ۱۳۸۹: ۵۳). مهاجرت جوانان و تحصیل‌کرده‌ها از روستا باعث کاهش رشد جمعیت، افزایش نسبت سالخوردگی و افزایش نسبت وابستگی در روستا می‌گردد که دوران افول روستایی را به دنبال دارد (شکل ۱-۱). بر اساس نظریه‌ی جاذبه و دافعه‌ی لی، متخصصان و افراد تحصیل‌کرده بیشتر به علت جاذبه مهاجرت می‌کنند و غیر متخصصان به دلیل دافعه (قاسمی اردهائی، ۱۳۸۵: ۵۹)، ولی در طرف دیگر معادله، موضوع ماندگاری روستاییان و به طور خاص شاغلین اداری می‌باشد،

شکل ۱-۱: مدل دوران افول روستا (مأخذ: قاسمی اردهائی، ۱۳۸۵: ۵۵).

که با وجود کمبود امکانات رفاهی و طوفان‌های گرد و غبار و ماسه حاضر به سکونت دائمی در روستاهای منطقه هستند. فراهم کردن زمینه‌های لازم برای فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی شاغلین اداری در محیط روستا، سبب ایجاد و افزایش حس تعهد در آنان شده، که این امر، برای ترغیب آنان در شناخت بهتر محیط روستا، ادامه کار توأم با علاقه و انگیزه و تلاش بیشتر به منظور تحقق بخشیدن به اهداف توسعه روستا می‌تواند مؤثر باشد. میل به ماندگاری، درجه احتمال ماندگاری با انگیزه کارکنان در عضویت یک سازمان و

تمایل برای تلاش بیشتر و تداوم همکاری است (Currivan, 2000: 497 ؛ Mueller, 1994: 215). میل به ماندگاری عامل پیش‌بینی کننده رفتار افراد برای ماندن در یک شغل، حرفه یا موقعیت است (Fishbine and Aizen, 1975). در این تحقیق منظور از ماندگاری عبارت است از درجه احتمال سکونت یک فرد شاغل اداری در روستا، توأم با انگیزه برای مشارکت در طرح‌های توسعه روستایی است. بر اساس تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، تمایل فرد برای انجام دادن یک رفتار، تعیین کننده رفتار شخص است. هنجارهای ذهنی، تمایلات فرد را برای انجام دادن رفتاری خاص تحت تأثیر قرار می‌دهند. ادراک کنترل رفتار، اعتماد و اطمینان فرد از این است که می‌تواند به خوبی رفتار هدف را انجام دهد، چرا که فردی با سطح بالایی از ادراک کنترل بر رفتار ممکن است؛ پشتکاری قویتر، در تلاش برای رفتار هدف نشان دهد و ادراک کنترل رفتار ممکن است، منعکس کننده عوامل و موانعی واقعی باشد که از انجام دادن رفتاری جلوگیری می‌کند به عبارت دیگر هم فرد را وادار به تلاش بیشتر می‌کند و هم موانع را به او نشان می‌دهد. میل به ماندگاری شاغلین اداری عامل کلیدی در ارتباط میان آنان و محیط روستا است (پوراشرف و طولابی، ۱۳۸۸: ۱۵۷). در این چارچوب، شاغلین اداری از یک سو، هویت‌های جمعی قدیم و جدید جامعه را با عناصر مهم فرهنگی و نمادین بیان می‌کنند و از سوی دیگر، واسطه‌هایی هستند که نیازها و خواست‌های کسانی را که صدایشان واضح و شمرده به گوش نمی‌رسد به محیط عمومی آورده، زمینه‌های لازم را برای بیان مشکلات روستاییان فراهم می‌کنند.

به دلیل نبود امکانات، برای زندگی همراه با کمترین رفاه، زمین‌داران، دام‌داران و زارعین موفق و پردرآمد را وسوسه می‌کند تا برای زندگی بهتر و آرام‌تر و همراه با رفاه و موقعیت اجتماعی به فروش احشام، تراکتور و مزرعه خود اقدام نموده و به شهر بروند. کارشناسان و متولیان بهداشت و درمان، فرهنگ و اجتماع، آموزش و پرورش و حتی کارشناسان و مهندسان کشاورزی نیز رغبتی به سکونت و اقامت مستمر در روستاها ندارند و مجموع این مسائل، سرمایه‌گذاری و مشارکت در تولید برای توسعه روستا را با مشکل مواجه می‌سازد. بنابراین ماندگاری شاغلین اداری در محیط روستا می‌تواند از عوامل مهم تأثیرگذار در پیش‌برد طرح‌های

توسعه روستایی باشد. با توجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر به دنبال تحلیل تأثیر ماندگاری شاغلین اداری روستایی بر توسعه اجتماعی - اقتصادی روستاهای بخش شیب‌آب زابل است.

۳-۱- سوالات تحقیق

◀ آیا ماندگاری افراد شاغل اداری بر توسعه اجتماعی روستاهای بخش شیب‌آب تأثیری داشته است؟

◀ آیا ماندگاری افراد شاغل اداری بر توسعه اقتصادی روستاهای بخش شیب‌آب تأثیری داشته است؟

۴-۱- فرضیات تحقیق

◀ ماندگاری شاغلین اداری بر توسعه اجتماعی روستاهای بخش شیب‌آب زابل مؤثر است.

◀ ماندگاری شاغلین اداری بر توسعه اقتصادی روستاهای بخش شیب‌آب زابل مؤثر است.

۵-۱- اهداف تحقیق

۱-۵-۱- هدف کلان:

◀ سنجش تأثیر ماندگاری شاغلین اداری روستایی بر توسعه اجتماعی - اقتصادی روستاهای بخش شیب‌آب.

۲-۵-۱- اهداف خرد:

◀ سنجش تأثیر ماندگاری شاغلین اداری بر فعالیت‌های اجتماعی روستا.

◀ شناسایی تأثیر ماندگاری شاغلین اداری بر فعالیت‌های اقتصادی روستا.

۶-۱. اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

شاغلین اداری، در جامعه روستایی می‌توانند در روند توسعه آن نقش کلیدی داشته و با اتکاء بر علم، ظرفیت و توانایی علمی و مادی خود منشاء دگرگونی عظیمی در روستاها شوند. آن‌ها از طریق مشارکت در ایجاد و توسعه بازارهای محلی، بهداشت محیط، اصلاح و توسعه معابر داخل روستا، احداث و تعمیر راه‌های